

Az ilyen, u. n. alapperben hozott ítélet tehát nem involválja a jogerős ítélet hatásait felperessel szemben.

5. A Reichsgericht fenti ítélete után számos más esetben is hasonlóan döntött. Így megítélte egy jogerősen megítélt, kifizetett és fenntartás nélkül elfogadott kárbiztosítási összeg utólagos valorizációját, ugyanazon indokolással, mint a fent ismertetett ítélet; de ezenfelül alátámasztja álláspontját azzal is, hogy a valorizációs követelésnek voltaképpen egészen más a jogalapja, mint az eredeti követelés alapjául fekvő ügylet. Az eredeti követelés a biztosítási ügyletből származott, míg az újabb kereset jogalapját a pénz értékében az esedékességtől a tényleges fizetésig beállott csökkenés, közvetve tehát alperes fizetési késedelme képezi (I. 363/24. Entsch. 109., 92.). Ugyanezt az elvi álláspontot foglalta el vételárnak (II. 422/24. Entsch. 109., 99.), árkülönbözetnek (VI. 378/24. Entsch. 110., 22.), betörés elleni biztosítási összegnek (VI. 381/24. Entsch. 110., 26.), jogalap nélküli gazdagodás (IV. 573/24. Entsch. 110., 83.) és vételárelőleg visszatérítésének (I. 363/24. Entsch. 110., 86.) utólagos valorizációja iránt indított keresetek elbírálásánál.

Dr. Fenyves Béla.

(Folytatjuk.)

Gazdasági lehetetlenülés. A gazdasági lehetetlenülés fogalmának kiterjedésére és az egész kötelmi jogunkat átalakító hatására jellemző egy néhány hónap előtt hozott budapesti kir. ítélőtáblai ítéletben ismertetett alperesi védekezés. Felperes közös cséplőgéppel kereselt termények fele részének megállapodásszerű kiadását kéri. Alperes, ki jogellenesen a terményeknek felperesre eső fele részét ki nem adta, azokat elhasználta, vagy értékesítette, mert jelenleg a tényállás szerint termények birtokában nincsenek, azzal védekezik, hogy a termények árában a pénzértéktelenedés következtében beállott nagymérvű emelkedés folytán annak újbóli beszerzése olyan aránytalan megterhelésével járna, hogy ez a szolgáltatás gazdaságilag lehetetlennek tekintendő, tehát ő teljesíteni nem köteles. Még jellemzőbb, hogy a kir. törvényszék ennek a védekezésnek helyt is adott. A budapesti kir. ítélőtábla az ítéletet megváltoztatta és alperest a termények kiadására kötelezte. Alperesnek a gazdasági lehetetlenülésre alapított védekezését a következő elvi okokból találta alaptalannak:

A kir. ítélőtábla a gazdasági lehetetlenülés alapján elfoglalt elsőbírósági álláspontot helyesnek azért nem találta, mert gazdasági lehetetlenülésre rendszerint az hivatkozhatik, aki szerződés alapján készpénzfizetés ellenében a jövőben teljesítendő szolgáltatásra vállalkozott, amely szolgáltatásnak az értéke a teljesítésre kitűzött időben a gazdasági viszonyokban beállott változás, nevezetesen a pénz értékének nagyfokú csökkenése miatt már nem áll arányban az ellenértékül kikötött készpénzösszeggel, úgyhogy a teljesítés az erre kötelezett félnek jelentékeny kárával, míg a másik félnek aránytalanul nagy anyagi előnyével járna.

(Budapesti kir. ítélőtábla 13. P. 6292/1925 október 17-én.)

Az alperesi védekezés, melynek az elsőbíróság helyt adott, a gazdasági lehetetlenülésnek kezdetben kivételesnek jelent-

kező és csak a rendkívüli háborus körülményekre való hivatkozással méltányossági okokból megtűrt fogalmát új általános kötelemszüntető jogi intézménnyé teszi. A kir. itélőtábla ugyan a fogalomnak ezt a kiterjesztő értelmezését nem teszi magáévá és a gazdasági lehetetlenülés körét az olyan kétoldalú szolgáltatásokra szorítja, hol az egyik szolgáltatás tárgya pénz, de hozzá teszi a „rendszerint“ szót, amivel szabad utat hagy oly eseteknek is, melyek ezen a körön kívül állnak.

A gazdasági lehetetlenülés eredete tulajdonképpen méltányosságból olyan eseteknek a természeti és jogi lehetetlenülés szabályai alá vonása, melyek tényleg e jogi mentesítő fogalmak közelébe esnek, bár egészen nincs meg e fogalmak teljes tényállása (quasi lehetetlenülés). Olyan esetben alkalmazták eredetileg, ahol a háborus állapot által előálló kivételes jogi és gazdasági intézkedések folytán (ki- és behozatali tilalmak, requirálások stb.) bizonyos áruk kötelezett szolgáltatása szabad forgalom utján jogilag és természetileg *majdnem* lehetetlen volt, mert az áru a belföldi szabad forgalomban csak kisebb mennyiségekben, kéz alatt és így természetesen ritkaságánál fogva csak igen magas áron volt megszerezhető. Az ár-emelkedés tényleges volt és nem a pénzértéktelenedés következménye. Sőt a bíróságok kimondták, hogy pénztartozás teljesítése objektíve sohasem lehet lehetetlen. A gazdasági lehetetlenülés fogalma később oda fejlődött, hogy az adóst méltányosságból feloldják minden teljesítés alól, ha lényeges eltolódás mutatkozik a szolgáltatás és ellenszolgáltatás értékének aránya közt, mégpedig akkor is, ha ennek az ő vétkes kése delme az oka. Hogy ez a gyakorlat a szerződési autonómiát illuzóriussá teszi, azt e lap hasábjain más alkalommal már kifejtettem. Ennek a gyakorlatnak következménye a fenti esetben előterjesztett védekezés, ahol a terményeket vétkesen elhasználó és társának a kötelezett fele részt ki nem adó alperes gazdasági lehetetlenülésre hivatkozik.

Ideje lenne már e fogalom kiterjesztése helyett ennek a kivételes háborus intézménynek a „leépítése“. Ez pedig a gyakorlat változása utján lehetséges. Elsősorban ki kellene mondani, hogy adós a gazdasági lehetetlenülésre csak akkor hivatkozhat, ha a Treu und Glauben elvének megfelelőleg erről a körülmények bekövetkezése esetén a hitelezőt azonnal értesítette. Ez a legelemibb követelése a szerződési hűségnek, hogy ezáltal a hitelező kellő időben tudjon szükségletéről máshogy gondoskodni. Másrészt, ha a hitelező kész az ellenszolgáltatás megfelelő fölemelésére, mely a gazdasági lehetetlenülésre okot adó aránytalanságot megszünteti, az adós teljesíteni legyen köteles. Azt hiszem, ezzel a gyakorlattal nagyon szűk körre lehetne szorítani a gazdasági lehetetlenülés aktualitásának körét és csak az az adós hivatkozhatna sikerrel rá, ki a méltányosságot tényleg megérdemli.

Ifj. dr. Szigeti László.